

YOZUVNING JAMIYATDA TUTGAN O'RNI

Ernazarova Laylo Abdusaitovna

O'z-FIN pedagogika instituti assistenti

FarDU mustaqil izlanuvchisi

Shodmonova Shaxlo Shohobjon qizi

O'z-FIN pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada til inson va uning tafakkuri shakllanishidagi zaruriy shartlardan biri ekanligi, u tufayli inson tafakkuri boyib, moddiy dunyodagi narsa va predmetlarni ongi orqali idrok qilish, ular ustidan mulohaza yuritish, ularga oid fikrlarini so'z bilan ifodalash imkoniga ega bo'lganligi, tilning bu noyob vazifasini bajarishida yozuvning ahamiyati katta ekanligi yuzasidan mulohaza yuritilgan. Shuningdek, yozuvning paydo bo'lishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, u tilning taraqqiyotiga katta hissa qo'shishi, yozuv voqea va hodisalarni abadiylashtirish hamda voqea va hodisalarni (axborotni) uzoq masofaga yetkazish imkonini berishi haqida fikr-mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: yozuv, ong, til, nutq leksik qatlam, grammatik qatlam, til tarixi, sug'd, O'rxun-Enasoy, uyg'ur, arab yozuvlari. writing, consciousness, language, speech, lexical layer, grammatical layer, language history, Sugdian, Orhun-Enasoy, Uighur, Arabic writings.

Abstract : In this article, language is the formation of man and his thinking that it is one of the necessary conditions, thanks to which human thinking is rich and material perception of things and objects in the world through consciousness, reflection on them the fact that he had the opportunity to express his thoughts about them in words, the language because of the importance of writing in performing this unique task considered. Also, the appearance of the writing is important having, it makes a great contribution to the development of the language, written events and events perpetuation and transmission of events and events (information) over long distances Opinions about the possibility have been expressed.

Keywords: writing, consciousness, language, speech, lexical layer, grammatical layer, language history, Sugdian, Orhun-Enasoy, Uighur, Arabic writings.

KIRISH

Yozuv qadimda madaniy hayotning siyosiy kengayishi natijasida kelib chiqqan axborot uzatish, moliyaviy hisob-kitob va tarixiy qaydlar olib borishga ehtiyoj tug'ilganida paydo bo'lgan deb taxmin etiladi.

Eramizdan avvalgi 4-ming yillikka kelib Mesopotamiyada savdo va ma'muriyat murakkabligi odam xotirasi uchun haddan tashqari kattalashdi va yozuv qaydlar olib borish va saqlash uchun ishonchli usulga aylandi. Qadimgi Misr va Mesopotamiyada yozuv taqvimlash, tarixiy hamda ekologik hodisalar qaydini olib borish orqali rivojlangan. Xitoyda topilgan eng qadimgi yozuv namunasi esa qirollik mahkamasidagi folbinlik amaliyotini ta'riflaydi.

Yozuv – bashariyat yaratgan eng yirik kashfiyotlardan biri. Insoniyatning qo'lga kiritgan yirik madaniy obidalar yig'indisi, fikriy natijalarning hozirgi davrga yetib kelishida yozuvning ahamiyati kattadir. Agar yozuv bo'lmaganda, qadimgi ajdodlarimizdan qolgan ulkan tajriba, ular yaratgan ijodiy yodgorliklar bizgacha yetib kelmagan bo'lar edi. Yozuvning yaratilishi, uning takomillashtirilishi, jamiyat taraqqiyoti, eng muhimi – adabiy tilning rivojlanishini tezlashtirish hisoblanadi.

Til dastlabki qarashda barqaror, o'zgarmas hodisadir. Masalan, bizga fikr almashish quroli bo'lib xizmat qilayotgan o'zbek tili, bobolarimizga ham, ota-onalarimizga ham birday xizmat qilib kelgan. Bobo va nabira o'zaro

gaplashayotganlarida na birinchi va na keyingi “avlod” til nuqtayi nazaridan hech qanday qiyinchilik sezmaydi. Ular doimo bir-birlarini tushunishadi. Biroq til qotib qolgan narsa emas. Til har kun, har daqiqa o‘zgaruvchan hodisadir.

TAHLIL VA NATIJALAR

Markaziy Osiyodagi xalqlar, shu jumladan, o‘zbek xalqi behad ko‘hna yozuv madaniyatiga ega. Ular qadimda turli yozuvlardan foydalanib kelganlar. So‘g‘d, O‘rxun-Enasov (runik), uyg‘ur, arab yozuvlari shular jumlasidandir. Mazkur yozuvlar muayyan darajada oromiy yozuvi bilan bog‘liq. Turkiy tillarga oid eng qadimiy yozma matnlar eramizning beshinchi asriga tegishlidir.

V—X asrlarda turkiy xalqlar orasida O‘rxun yozuvi (boshqa nomlari – turk- runik yozuvi, dulbarchin) keng tarqalgan edi. O‘rxun yozuvi turkiy tillarning xususiyatlariga juda mos keladi. Bu yozuv yodgorliklari rang-barang bo‘lgan, lekin ulardan bizgacha, asosan, qabr toshlariga yozilgan bitiklarga yetib kelgan, chunki toshlar asrlar davomida saqlanib kelgan. Bu yozuv turkiy, jumladan, o‘zbek xalqi XX asrgacha qo‘llab kelgan yozuvlar ichida eng qulayi bo‘lgan. XI asrdan keyin

o‘rxun yozuvi tamoman iste‘moldan chiqdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, til va yozuv insoniyat tamaddunida alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda har ikki hodisani bir-biridan ayro holda

tasavvur etib bo‘lmaydi. Til butun bir jamiyatning taraqqiyotiga ta’sir etuvchi ijtimoiy hodisa bo‘lsa, yozuv millatning ruhiy-ma’naviy taraqqiyotiga ta’sir etuvchi omildir. U ajdodlar va avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy-ma’rifiy ko‘prik

vazifasini bajaradi. Yozuvning barqarorligi ko‘p jihatdan kishilik jamiyati rivojiga borib taqaladi. Shunday ekan, uning sofliigi va rivoji uchun qayg‘urish, xalqning savodxonligini oshirish uchun harakat qilish har bir fuqaroning burchidir.

REFERENCES:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5850-sonli 21.10.2019 yil qabul qilingan “O‘zbek tilining Davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni. T., 1995.
3. O‘zbekiston Vazirlar Mahkamasi qarori: «O‘zbek tilining asosiy imlo qoidalarini tasdiqlash haqida», «Lotin yozuviga asoslangan o‘zbek alifbosi»(Vazirlar Mahkamasining 1995-yil, 24-avgustdagi 339-sonli qarori).
4. Mahmudov N., va b. Davlat tilida ish yuritish (9-nashri). – Toshkent, 2020.
5. Mahmudov N., Rafiyev A., Yo‘ldoshev I. Davlat tilida ish yuritish. –Toshkent, 2015.
6. Lapasov U. O‘zbek tili (o‘quv qo‘llanma). Toshkent: ToshDSHI, 2016.